

UTICAJ POREZA NA DODATU VREDNOST NA JAVNE FINANSIJE REPUBLIKE SRBIJE

Nikola Vidović

Univerzitet odbrane u Beogradu, Vojna akademija

Hatidža Beriša

Univerzitet odbrane u Beogradu, Škola nacionalne odbrane

Milenko Dželetović*

Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

U radu se analizira vremenski interval od uvođenja poreza na dodatu vrednost do poslednjih relevantnih podataka koje je istaklo Ministarstvo finansija i Poreska uprava Republike Srbije. Istraživanjem se u radu istakla uloga poreza na dodatu vrednost u skupu instrumenta vođenja fiskalne politike, kao i rezultati na stabilnost srpske ekonomije do kojih se došlo fiskalnom konsolidacijom, uz perspektive i projekcije daljeg delovanja na koordinaciji poreskog sistema sa pravnom i poreskom regulativom Evropske unije.

Ključne reči: porez na dodatu vrednost, fiskalna politika, javne finansije, javni prihodi, poreski sistem

Uvod

Sagledavajući oblast javnih finansija, uticaj i efekat koji posledično proističe iz poreza, generiše ih kao izuzetno bitan segment ekonomskih aktivnosti u zemlji (Radičić & Raičević, 2011). U suštini pojma poreza koji se definiše kao obavezna nadoknada koju ostvaruje i stiče vlada određene države iz proizvodnje usluga i proizvoda, isti predstavlja jedan od glavnih instrumenata ekonomske i fiskalne politike (Karolak, 2011). Skup poreza koji su povezani zajedničkim ciljevima u mreži fiskalne i ekonomske politike koju bi trebalo da ostvare, sumarno predstavlja poreski sistem. U zavisnosti od stepena aktivnosti države, porezi se neprekidno menjaju a njihove stope variraju kao odgovor na sva administrativna, ekonomska i politička zbivanja (Arsić & Altiparmakov, 2012).

Prilikom formulisanja poreske politike, fiskalne vlasti savremenih država, polazeći od standarda i načela oporezivanja, utvrđuju ciljeve poreske politike i procenjuju efekte poreskih mera na obveznike. U tom procesu se ogleda jedinstvo pozitivnog i normativnog pristupa javnim finansijama. Evolucijom ciljeva oporezivanja menjao se i značaj i sadržina načela oporezivanja. Jačanje uloge poreza u ekonomskoj politici i njihovog značaja za funkcionisanje države i zadovoljenja javnih potreba doveli su do promena u poreskim sistemima država. Sa promenom ciljeva države menjao se i fokus oporezivanja, javljali su

* Prof. dr Milenko Dželetović, milenkodz@telekom.rs

se novi oblici oporezivanja koji su potisnuli starije poreske oblike. Vremenom, ne samo da su nastajala nova načela, nego su i stara načela doživela svoju transformaciju u skladu sa savremenim ciljevima i trendovima. To je sve uticalo i na promenu redosleda načela po značaju za uspostavljanje efikasnog poreskog sistema. Fiskalni cilj oporezivanja, koji nalaže prikupljanje poreskih prihoda u obimu koji je dovoljan za zadovoljenje finansiranja države i ostalih javnih potreba, dugo je smatran primarnim ciljem oporezivanja (Antić, 2016). Tom cilju su se podređivala i načela oporezivanja, tako da je načelo izdašnosti poreza bilo jedno od najvažnijih načela koje je vodilo državu da uvodi izdašne poreze poput akciza, a u novije doba poreza na dohodak i PDV-a. U međuvremenu, ciljevi oporezivanja su evoluirali, tako da fiskalni cilj nema više apsolutni primat.

Pojavom koncepta socijalne države i jačanjem uloge države u privredi javili su se socijalni i ekonomski ciljevi, a u novije vreme i demografski, zdravstveni i ekološki. Isto tako, integracioni procesi i globalizacija su uticali na svojevrsnu regionalizaciju i globalizaciju ciljeva oporezivanja, a time i načela oporezivanja. Nacionalni sistemi PDV-a, s obzirom na dominantan značaj PDV-a u poreskim strukturama savremenih država, intenziviranjem globalne razmjene dobara i usluga postaju faktorom koji ugrožava efikasnost alokacije kapitala na globalnom nivou. Danas, u cilju jačanja globalne ekonomije bez prepreka kretanju dobara, usluga, kapitala i ljudi, razvijene države nastoje dogovoriti jedinstvene osnove globalnog PDV sistema koji će se temeljiti na primeni načela neutralnosti PDV-a u odnosu na ekonomski položaj kompanija na tržištu. Pri tome se ističe zahtev da se načelo neutralnosti PDV-a primenjuje u svim aspektima, ne samo prilikom definisanja elemenata i komponenti oporezivanja, već i u vezi sa administracijom PDV-a, jer je uočeno da države često posežu za administrativnim pravilima kojima se u osnovi minimizira neutralnost sistema PDV-a (Antić, 2016).

Porez na dodatu vrednost (PDV) je uveden u Srbiji 1. januara 2005. godine, a suštinski razlog uvođenja kreatori fiskalne politike u Republici Srbiji su videli u činjenici da će ova vrsta poreza omogućiti uspostavljanje prihodno efikasnijeg i pravednijeg poreza na potrošnju, zatim efikasnost u borbi protiv sive ekonomije i neutralnost u spoljnotrgovinskim transakcijama. U skladu sa strateškim interesima Republike Srbije, porez na dodatu vrednost predstavlja jedan od preduslova pristupanju Evropskoj uniji i usklađivanju ekonomskih aktivnostima sa EU (Poreska uprava).

Srbija se, mnogo godina pre dobijanja statusa kandidata i otpočinjanja pregovora, opredelila za uvođenje poreza na dodatu vrednost u svoj poreski sistem. Narodna skupština je u julu mesecu 2004. godine usvojila Zakon o porezu na dodatu vrednost. Kako je sistem Evropske unije inicirao implementaciju i poslužio kao model za izradu sistema poreza na dodatu vrednost u bezmalo svim ostalim državama vernim ovom poreskom obliku, u prvi srpski zakon o porezu na dodatu vrednost su ugrađeni svi fundamentalni principi oporezivanja ovom fiskalnom formom u EU (Kovačević, 2017).

Projekcija i analiza srpske fiskalne politike

Fiskalna politika predstavlja jedan od najvažnijih segmenata ekonomske politike, a njena relevantnost se ogleda kroz proces oporezivanja i prikupljanja javnih prihoda radi formiranja sredstava za finansiranje javnih rashoda. Upravo zato, ona označava upotre-

bu fiskalnih prihoda i budžetskih rashoda koji moraju biti usaglašeni sa ciljevima i zadacima makroekonomske politike (Kalaš & Milošević, 2015).

U savremenim uslovima poslovanja, fiskalna politika ima izuzetan značaj u podržavanju intenzivnog i dinamičnog privrednog rasta u svim tržišnim ekonomijama (Kalaš & Milošević, 2015). U zavisnosti od relevantnosti pojedinih komponenti u definisanju dinamike ekonomskog rasta menjala su se i nastojanja kreatora politike razvoja tržišnih privreda da instrumentima i merama fiskalne politike u što većem stepenu stimulatивно deluju na investicionu aktivnost.

Tabela 1 – *Strukturalna analiza poreskih prihoda budžeta Republike Srbije u intervalu 2005–2016*

Struktura poreskih prihoda	Porez na dohodak građana	Porez na dobit	Porez na dodatu vrednost	Akcize	Carine	Ostali poreski prihodi	Ukupni poreski prihodi (Σ)	
1	2	3	4	5	6	7	8	
Poslovna budžetska godina	2005.	50573.5	9446.6	216006.9	71275.2	38964.7	4016.2	390283.2
	2006.	63644.2	16858.6	225196.6	81619.3	45375.0	4418.6	437112.4
	2007.	62744.2	27228.1	265464.6	93211.7	57380.9	5232.0	511261.5
	2008.	74695.4	34968.1	301689.3	100626.7	64784.3	6129.3	582893.0
	2009.	71308.0	29494.8	296927.1	119820.1	48039.8	9054.3	574.644.1
	2010.	75174.6	29891.9	319369.4	135588.9	44285.5	12297.5	616607.7
	2011.	70284.7	34208.5	342445.7	152425.2	38804.7	8428.9	646597.7
	2012.	46432.4	48802.8	367471.8	180627.9	35782.8	7710.5	686828.3
	2013.	43376.6	53214.0	380624.3	204761.0	32504.3	8909.5	723389.6
	2014.	44820.6	63790.6	409564.2	212473.5	31025.8	9283.4	770958.1
	2015.	44825.2	56960.7	416056.2	235780.7	33320.9	10225.6	797169.2
	2016.	47675.4	74239.2	453502.6	265605.9	36426.7	10531.6	887981.4

Izvor: MFIN, Bilten javnih finansija (2017)

Tako su se profilisala dva osnovna načina pomoću kojih je moguće pozitivno delovati na privredni razvoj. Direktno formiranje sredstava za investicije pomoću mera fiskalne politike podrazumeva prvi način i karakteristično se vezuje za niže nivoe razvijenosti, dok je drugi usmeren na implementaciju raznovrsnih fiskalnih mera kojima se podstiču sklonost štednji i aktivnost investiranja (Veselinović, 2010). Korigovanjem stopa poreza i doprinosa moguće je destimulisati ili stimulisati proizvodnju, promet i potrošnju, pa tako povećanje stope poreza na promet određenog proizvoda destimuliše njegovu prodaju upravo zbog porasta njegove cene.

Država obezbeđuje sredstva putem oporezivanja, koja se slivaju u budžet i druge fondove, radi raspodele i trošenja na različite javne potrebe tj. pokrivanja javnih rashoda. Na makroekonomskom nivou, fiskalna politika ima značajnu ulogu u obezbeđivanju ekonomske stabilnosti što je i preduslov za postizanje i održavanje privrednog rasta, dok s druge strane kroz dobro osmišljene poreze i politiku potrošnje osigurava adekvatni nivo investicija, produktivnosti i zaposlenosti (Kalaš & Milošević, 2015). Putem jake fiskalne konsolidacije, koja se vrši u određenom programskom periodu, putem ograničavanja obavezne potrošnje i smanjenjem državne pomoći javnim preduzećima, uspostavlja se stabilnost u javnim finansijama – što je bio i primer u Republici Srbiji u poslednjih par godina, gde je uspostavljena relativno dobra konsolidacija (Veselinović, 2010). Indikatori pokazuju da porez na dodatu vrednost kao jedan od poreza na potrošnju, je umnogome doprineo poboljšanju ekonomskog stanja i stabilnosti Republike Srbije.

Fiskalna konsolidacija, kao politika čiji je cilj smanjenje državnog deficita i akumulacije javnog duga, podrazumeva redukciju javnih rashoda i uvećanje javnih prihoda. Određeni rast prihoda od PDV u okviru programa fiskalne konsolidacije u Srbiji može se ostvariti kroz harmonizaciju pravila o mestu pružanja usluga, sadržanih u srpskom Zakonu o PDV (Popović, 2015).

Program fiskalnog prilagođavanja uspešno je sproveden u 2015. godini, te je bitno i nužno da se na osnovu postignutih rezultata realizuju mere i aktivnosti na sledeću fazu koja se odnosi na optimizaciju fiskalne politike. Pod pojmom "optimalne fiskalne politike" podrazumeva se takvo dizajniranje fiskalnih instrumenata koje bi omogućilo postizanje maksimalne stope rasta BDP (Labus & Labus, 2016). Putem fiskalne konsolidacije Srbija je u periodu od 2015. godine do poslovne 2016. godine ostvarila značajan napredak u fiskalnoj i ekonomskoj politici, usled čega je otklonjen neposredni rizik od bankrota države. Fiskalna konsolidacija, u kombinaciji sa strukturnim reformama i povoljnim međunarodnim okolnostima, pozitivno je uticala na rast privrede Srbije. Međutim, fiskalna konsolidacija još uvek nije okončana, jer je odnos javnog duga prema BDP visok u odnosu na kreditni rejting zemlje. Sgledavajući efekte i rezultate fiskalne konsolidacije u prethodne tri godine, može se istaći da je Republika Srbija ostvarila snažno fiskalno prilagođavanje – fiskalni deficit je smanjen sa 6,7% BDP u 2014. godini na oko 1,5% BDP u 2016. godini. Intenzitet fiskalnog prilagođavanja se preciznije meri promenom primarnog fiskalnog bilansa sa nivoa od -3,7% BDP u 2014. godini na + 2% BDP u 2016. godini (Labus & Labus, 2016). Najveći deo fiskalnog prilagođavanja (oko 4% BDP) je strukturne prirode, dok je rast privrede kumulativno doprineo smanjenju fiskalnog deficita za 1,1 procentni poen BDP.

Najveći doprinos smanjenju fiskalnog deficita došao je kroz instrumente suzbijanja sive ekonomije i naplate neporeskih prihoda. Povećanje stopa PDV je uticala na rast poreskih prihoda, ali je efekat povećanje poreskih stopa teško odvojiti od efekta poboljšanja naplate poreza. Naime, u periodu povećanja stope poreza na dobit, i stope poreza na dohodak, opala je efikasnost naplate poreza, da bi od sredine 2014. poslovne godine ponovo počela da raste (Arsić, et al, 2017). Poreski sistem utiče na privredni rast direktno, preko visine poreskog opterećenja, ali i indirektno preko njegove strukture, kao i preko rizika i troškova povezanih sa primenom poreskih propisa. Poresko opterećenje nakon određenog nivoa počinje negativno da utiče na privredni rast, pri čemu intenzitet tog uticaja zavisi od efikasnosti i efektivnosti upotrebe javnih prihoda –

negativan uticaj poreskog opterećenja na privredni rast će biti manji ako se poreski prihodi koriste efikasno i u produktivne svrhe, odnosno u proizvodnju dobara i usluga koja su neophodna za obavljanje poslovne aktivnosti. Ukupno poresko opterećenje u Srbiji, mereno učešćem poreskih prihoda u BDP-u je u 2015. budžetskoj godini iznosilo oko 36,2%, što je za oko 6% manje od proseka svih zemalja članica EU (Arsić, et al, 2017). Osim visine poreskog opterećenja, na privredni rast utiče i njegova struktura, budući da je prema empirijskim istraživanjima negativan uticaj poreza na faktore proizvodnje, pre svega poreza na dobit, a zatim i poreza na dohodak i doprinosa, na privredni rast najizraženiji, dok je negativan uticaj poreza na potrošnju na privredni rast nešto manji, a poreza na imovinu najmanji (Johansson et al, 2008). Važno je istaći, da struktura poreskog sistema ne predstavlja značajnu barijeru privrednom rastu u Srbiji. Dakle, budući da fiskalno opterećenje rada nije nisko, poreska reforma kojom bi se izvršilo prebacivanje dela poreskog tereta sa faktora proizvodnje (poreza i doprinosa na rad), na potrošnju (misleći pri tom na porez na dodatu vrednost i akcize) bi mogla da ima pozitivan efekat na međunarodnu konkurentnost srpske privrede, privredni rast i zaposlenost, što i jesu aktuelne težnje naše države danas.

Uloga i terminološka klasifikacija poreza na dodatu vrednost

Porez na dodatu vrednost je opšti porez na potrošnju koji se obračunava i plaća na isporuku dobara i pružanje usluga, u svim fazama proizvodnje i prometa dobara i usluga, kao i na uvoz dobara, osim ako ovim zakonom nije drukčije propisano (Zakon o PDV-u). U savremenom svetu, i sa globalnog aspekta posmatrano predstavlja jedan od najznačajnijih oblika poreza sadašnjice, koji je na snazi i primenjuje se u svim članicama Evropske unije, ali i u preko devedeset zemalja vanevropskog podneblja (Popović, 2012). Poreska osnovica kod prometa dobara i usluga jeste iznos naknade (u novcu, stvarima ili uslugama) koju obveznik prima ili treba da primi za isporučena dobra ili pružene usluge od primaoca dobara ili usluga ili trećeg lica, uključujući subvencije i druga primanja, u koju nije uključen PDV.

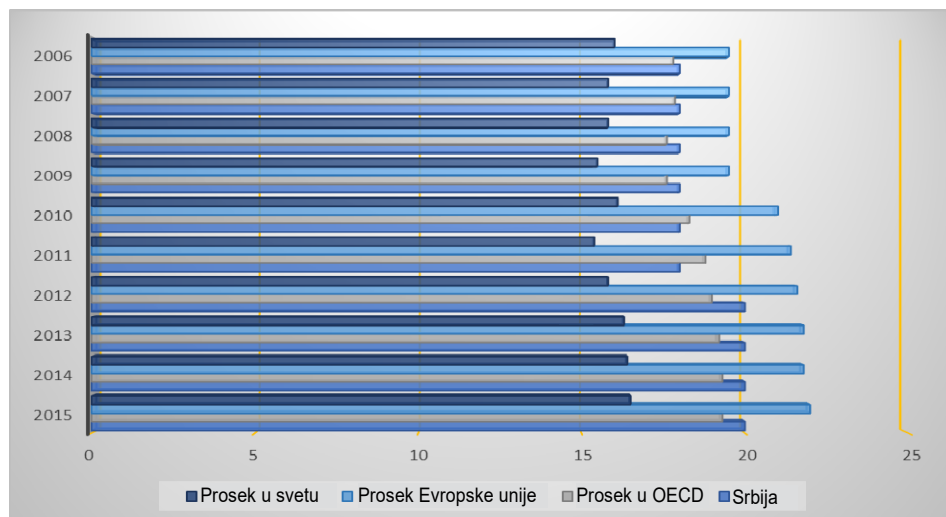
Bitno je istaći da se u osnovicu uračunavaju i akcize, carina i druge uvozne dažbine, kao i ostali javni prihodi, i svi sporedni troškovi koje obveznik zaračunava primaocu dobara i usluga. Osnovica ne sadrži popuste i druga umanjenja cene, koji se primaocu dobara ili usluga odobravaju u momentu vršenja prometa dobara ili usluga, kao ni iznose koje obveznik naplaćuje u ime i za račun drugog, ako taj iznos prenosi licu u čije ime i za čiji račun je izvršio naplatu (Zakon o PDV-u).

Opšta stopa PDV za oporezivi promet dobara i usluga ili uvoz dobara iznosi 20%. Po posebnoj stopi PDV od 10% oporezuje se promet dobara i usluga ili uvoz dobara, i to:

- hleba i drugih pekarskih proizvoda, mleka i mlečnih proizvoda, brašna, šećera, jestivog ulja od suncokreta, kukuruza, uljane repice, soje i masline, jestive masnoće životinjskog i biljnog porekla i meda;
- svežeg, rashlađenog i smrznutog voća, povrća, mesa, uključujući i iznutrice i druge klanične proizvode, ribe i jaja;

- žitarica, suncokreta, soje, šećerne repe i uljane repice;
- lekova, uključujući i lekove za upotrebu u veterini;
- ortotičkih i protetičkih sredstava, kao i medicinskih sredstava - proizvoda koji se hirurški ugrađuju u organizam;
- materijala za dijalizu;
- đubriva, sredstava za zaštitu bilja, semena za reprodukciju, sadnog materijala, komposta sa micelijumom, kompletne krmne smeše za ishranu stoke i žive stoke;
- udžbenika i nastavnih sredstava;
- dnevnih novina;
- monografskih i serijskih publikacija;
- ogrevnog drveta, uključujući brikete, pelet i druga slična dobra od drvene biomase;
- usluga smeštaja u ugostiteljskim objektima za smeštaj u skladu sa zakonom kojim se uređuje turizam;
- usluge koje se naplaćuju putem ulaznica za bioskopske i pozorišne predstave, sajmove, cirkuse, zabavne parkove, koncerte (muzičke događaje), izložbe, sportske događaje, muzeje i galerije, botaničke bašte i zoološke vrtove, ako promet ovih usluga nije oslobođen PDV;
- toplotne energije za potrebe grejanja;
- prenos prava raspolaganja na stambenim objektima, ekonomski deljivim celinama u okviru tih objekata, kao i vlasničkim udelima na tim dobrima;
- usluge koje prethode isporuci vode za piće vodovodnom mrežom, kao i vode za piće, osim flaširane;
- prečišćavanja i odvođenja atmosferskih i otpadnih voda;
- upravljanje komunalnim otpadom;
- održavanje čistoće na površinama javne namene;
- održavanje javnih zelenih površina i priobalja;
- prevoz putnika i njihovog pratećeg prtljaga;
- upravljanje grobljima i pogrebne usluge

Porez na dodatu vrednost (PDV), kao jednu od najvažnijih poreskih vrsta za privredna društva, računovođe percipiraju kao posebno komplikovanu. Njegova kompleksnost potiče iz velikog broja podzakonskih akata kojima je uređen, kao i iz primene više različitih stopa PDV-a. Da bi se primenila adekvatna stopa PDV-a, često je potrebno konsultovati mišljenja Ministarstva finansija. Iako su pojedina mišljenja aktuelna u našoj zemlji više od jedne decenije, kompleksnost hijerarhijske klasifikacije poreskih propisa utiče na njihovo neprimenjivanje u praksi. Poreski obveznici se neretko usmeravaju samo na zakonske i podzakonske akte, zanemarujući publikovana stručna mišljenja, i samostalno prosuđuju pitanja koja nisu eksplicitno obuhvaćena zakonskim i podzakonskim aktima (Vrežina, 2017). Na Bilateralnom skriningu za poglavlje 16, održanom marta 2015. godine u Briselu, konstatovano je da srpsko poresko zakonodavstvo nije usklađeno sa inoviranim pravilima EU u oblasti PDV-a. Delegacija Srbije je preuzela obavezu da u što kraćem roku, izvrši upodobljavanje pojedinih rešenja koja su u suprotnosti sa propisima EU. Iz tog razloga su izvršene odobavariuće izmene koje su, krajem 2016. godine, inkorporirane u Zakon o porezu na dodatu vrednost Republike Srbije (Kovačević, 2017).

Grafikon 1 – Komparativna analiza visine stope poreza na dodatu vrednost u svetu, Evropskoj uniji, Organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj i Srbiji u periodu 2006-2015. poslovne godine

Izvor: Kalaš & Milenković, 2017.

Može se zaključiti da su ciljevi koji su postavljeni donošenjem izmenjenog Zakona o PDV Srbije uspešno implementirani. Naime, pored toga što su preciznim definisanjem određenih pojmova ili situacija otklonjene dotadašnje nejasnoće u njegovoj primeni, propisani povoljniji uslovi za poslovanje privrednih subjekata i usklađene mere socijalne i poreske politike, najznačajnije izmene su, u velikoj meri, povećale stepen usaglašenosti oporezivanja potrošnje sa standardima EU. Nakon poslednjih izmena, srpski zakon o porezu na dodatu vrednost je sa aspekta određivanja mesta i vremena prometa dobara i usluga, usaglašen sa Direktivom broj 8/2008/EC, odnosno sa standardima EU u ovoj oblasti. Odstupanja od propisanih oslobođenja od plaćanja PDV koji su propisani u Direktivi, međutim i dalje postoje, a odnose se na usluge iz oblasti nauke i poslovanja društava za upravljanje penzionim fondovima, kao i usluge prevoza bolesnika i povređenih lica (Kovačević, 2017). Pored toga, potrebno je dalje usklađivanje normativnih rešenja posebnog režima prometa plovni dobara, antikviteta i kolekcionarskih dobara, prodaje na javnim aukcijama i prometa investicionog zlata. Stoga će u narednom periodu, izmenama i dopunama Zakona, biti nastavljen proces usaglašavanja. Uostalom, dobijanjem statusa zemlje kandidata za pristupanje EU i otpočinjanjem pregovora, to više nije pitanje opredeljenja, već preuzete obaveze.

Posmatrajući varijaciju standardne stope PDV-a u Srbiji, ona je danas na nivou od 20%, što je za 2% više od prvobitnog kursa nakon uvođenja. Da bi se uporedila visina i nivo ovog poreskog oblika u Srbiji, to uključuje i prosečnu stopu PDV-a u zemljama EU. U periodu 2005-2010. stopa PDV-a je niža za 1,5% - 2,5% od prosečne stope PDV-a u EU (Kalaš & Milenković, 2017). Iako je Srbija povećala stopu od 18% do 20%, ona je i dalje ispod proseka EU što se može videti i na grafikonu 1. Mora se istaći, da je stopa

poreza na dodatu vrednost sa druge strane viša od prosečne stope u zemljama OECD-a i svetske prosečne stopa koja se kreće na nivou iznad 15,5%. Konkretno, u 2015. godini prosečna stopa u zemljama OECD-a bila je 19,15%, što je niže za 0,85% u poređenju sa stopom PDV-a u Srbiji, dok je prosečna stopa PDV-a na svetu iznosila 15,78%.

Uticaj PDV-a na javne prihode budžeta

Kao što je već istaknuto, porez na dodatu vrednost predstavlja višefazni nekumulativni porez, koji se obračunava i naplaćuje u svim fazama proizvodnje i prometa dobara i usluga u Republici Srbiji, kao i prilikom uvoza dobara u našu državu (Petrović, et al, 2015).

Tabela 2 – Struktura poreza na dodatu vrednost periodu 2005.-2017. godine (u milionima RSD)

Struktura poreza na dodatu vrednost		PDV u zemlji	PDV iz uvoza	Drugi porezi na dobra i usluge	Porez na dodatu vrednost (Σ) 6 = 3 + 4 + 5
1	2	3	4	5	6
Budžetska godina	2005.	70.440,9	121.680,2	23.885,9	216.006,9
	2006.	68.494,3	150.235,2	6.467,1	225.196,6
	2007.	81.678,2	179.238,2	4.548,2	265.464,6
	2008.	88.699,2	209.067,2	3.923,0	301.689,3
	2009.	120.664,9	173.349,5	2.912,7	296.927,1
	2010.	109.087,4	207.649,9	2.632,1	319.369,4
	2011.	113.430,7	226.367,9	2.647,1	342.445,7
	2012.	114.548,3	250.453,2	2.470,3	367.471,8
	2013.	110.141,4	267.844,9	2.638,1	380.624,3
	2014.	111.453,8	295.501,1	2.609,3	409.564,2
	2015.	97.286,6	315.923,6	2.846,0	416.056,2
	2016.	112.648,4	337.899,0	2.955,2	453.502,6
	2017.	86.689,7	389.424,4	3.152,4	479.266,5

Izvor: MFIN, Bilten javnih finansija (2018)

Svaka zemlja traži načine za povećanje prihoda i to je omogućilo mnogim ekonomijama da uvedu PDV na robu i usluge (Kalaš & Milenković, 2017). Bitno je istaći da ova vrsta poreza ima značajan uticaj na visinu javnih prihoda u budžetu Republike Srbije. Na prethodnom tabelarnom prikazu mogla se učiti struktura poreza na dodatu vrednost u vremenskom intervalu od njegovog uvođenja u poreski sistem Republike Srbije, zaključno sa 2017. budžetskom godinom.

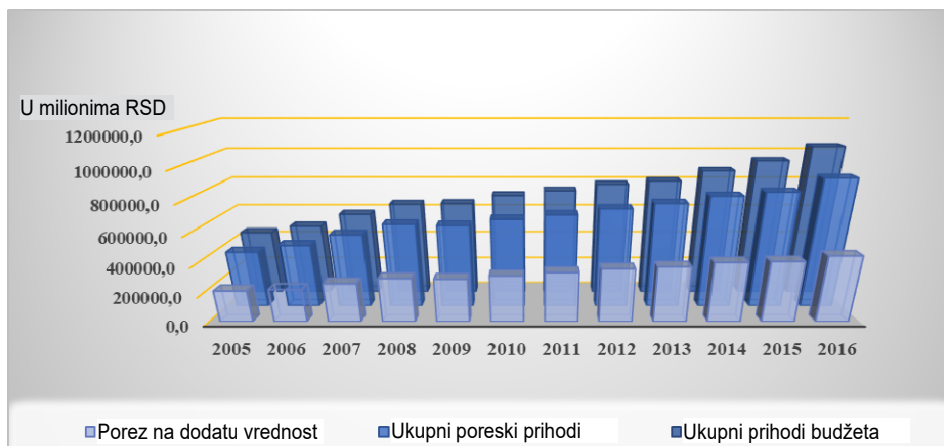
U tabeli 3 istaknuto je koliko procentualno porez na dodatu vrednost učestvuje u ukupnim poreskim prihodima. U analiziranom vremenskom intervalu od 12 godina, u periodu od 2005. do 2016. poslovne godine, uočava se određeni stepen varijacije PDV-a, ali procentualno uticao je na visinu ukupnih prihoda od poreza u Srbiji sa više od 50 procentnih poena. Sa druge strane, nešto manji postotak udela je imao u ukupnim prihodima budžeta, na šta su uticala mnogobrojna ekonomska dešavanja u zemlji i na globalnom nivou – pred krizni period, kao i multiplikativni pad potrošnje.

Tabela 3 – Udeo PDV-a u ukupnim poreskim i ukupnim prihodima budžeta (u milionima RSD)

Budžetska godina	Porez na dodatu vrednost (PDV)	Ukupni poreski prihodi (Σ)	Indeks $((2*100)/3) = 4$	Ukupni prihodi budžeta (Σ)	Indeks $((2*100)/5) = 6$
1	2	3	4	5	6
2005.	216006.9	390283.2	55.3462%	446934.8	48.3307%
2006.	225196.6	437112.4	51.5192%	494139.2	45.5735%
2007.	265464.6	511261.5	51.9234%	579454.2	45.8129%
2008.	301689.3	582893.0	51.7572%	651272.8	46.3230%
2009.	296927.1	574644.1	51.6715%	655995	45.2636%
2010.	319369.4	616607.7	51.7946%	712225.1	44.8411%
2011.	342445.7	646597.7	52.9612%	744761.2	45.9806%
2012.	367471.8	686828.3	53.5027%	788505.0	46.6036%
2013.	380624.3	723389.6	52.6168%	812080.7	46.8703%
2014.	409564.2	770958.1	53.1241%	881083.3	46.4842%
2015.	416056.2	797169.2	52.1917%	947837.8	43.8953%
2016.	453502.6	887981.4	51.0712%	1041920.5	43.5256%

Izvor: Kalkulacija autora

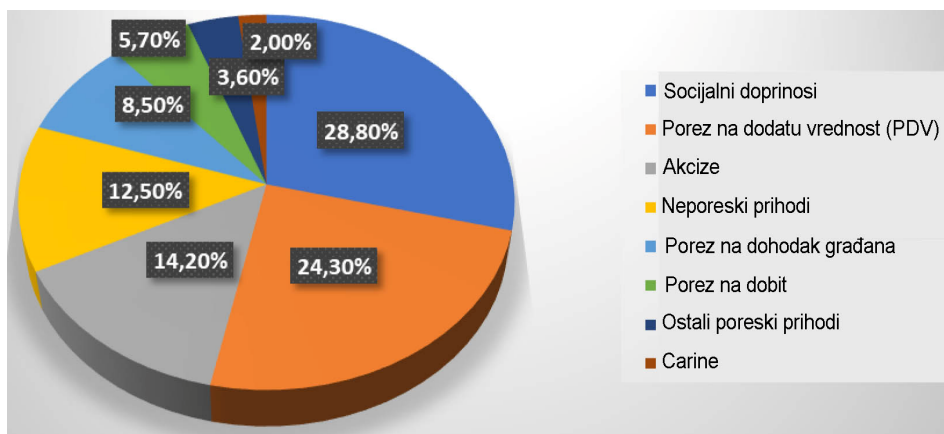
Komparativnom analizom visine PDV-a sa visinom budžetskih prihoda i ukupnih prihoda od sumarnih poreza ostvarenih u jednoj godini, za vremenski interval od 2005. do 2016. budžetske godine može se zaključiti da je vrednost istog u strukturi prihoda izuzetno značajna. Rastom stope poreza na dodatu vrednost sa 18% na 20% desile su se određene varijacije, no i dalje se beleži trend rasta u vrednosnom smislu ove vrste poreza u ukupnim javnim prihodima budžeta Republike Srbije. Da bi se omogućilo i dalje funkcionisanje i realizacija finansiranja širokog spektra javnih rashoda, ispravnom fiskalnom politikom i pravilnim oporezivanjem sa akcentom na rizik od duplog neoporezivanja i oporezivanja obveznika postiće se planirani ciljevi i rezultat.

Grafikon 2 – Visina PDV-a u komparaciji sa ukupnim poreskim i ukupnim prihodima budžeta u periodu 2005-2016. budžetske godine

Izvor: Kalkulacija autora

Prihodi po osnovu PDV su na kraju 2017. godine u odnosu 2016. Godinu realno bili viši za 2,6%,. Nominalni rast iznosi 5,7%. Neto domaći PDV je nominalno niži za 23,1%, dok je realno niži za 25,3%. Bruto naplata domaćeg PDV je realno viša za 3% dok je nominalno viša za 6,1%. Povraćaj PDV-a je ostvario nominalni rast od 25,3% i realni rast od 21,6%, usled ubrzanja dinamike isplate. Izvoz u je zabeležio godišnji rast od 10,5%, izraženo u dinarima. PDV iz uvoza, sa druge strane, beleži godišnji nominalni rast od 15,2%, i godišnji realni rast od 11,9%. U posmatranom periodu godišnji uvoz je porastao za 12,2%, izraženo u dinarima (MFIN, 2018).

Grafikon 3 – Udeo poreskih i ostalih prihoda u strukturi konsolidovanih javnih prihoda u 2017. budžetskoj godini

Izvor: Kalkulacija autora

Na osnovu iznetog, može se izvući konkluzija, da porez na dodatu vrednost, ima jednu od ključnih uloga na javne finansije Republike Srbije, shodno velikom udelu u visini javnih prihoda. U korelaciji sa ostalim poreskim prihodima, kao nosilac poreskih prihoda iz kojeg proističe finansiranje mnogobrojnih državnih rashoda, porez na dodatu vrednost opravdava svoj značaj u stabilnosti javnih finansija i poreskog sistema Republike Srbije.

Shodno analizi i u skladu sa bitnim ekonometrijskim indikatorima, javne finansije u Srbiji moraju biti uređene i balansirane, kako bi se eliminisao i preventivno uticalo na postojeći deficit i ujedno smanjila zaduženost zemlje. Da bi se osigurala stabilnost i konstantni rast privrede Srbije, neophodno je izvršiti njenu transformaciju u funkciji globalne konkurentnosti (Kalaš & Milošević, 2015). Od velikog značaja je stimulisanje domaće štednje i investicija i rast profitabilne proizvodnje, proširenje i intenziviranje izvoznog potencijala, kao i priliv stranog kapitala za uspostavljanje zdravog privrednog i društvenog sistema.

Literatura

- [1] Antić D. [2016]. Neutrality – assumption of the VAT system efficiency. *Financing*, No. 1, 7-13.
- [2] Arsić M., Altiparmakov N. [2012]. Equity Aspects of VAT in Serbia: Current System and Possible Reforms. *Fiscal Council – Republic Serbia FC Research Paper 11/01*.
- [3] Arsić, M., Ranđelović S., Nojković A. [2017]. Uticaj fiskalne politike na rast privrede Srbije. *Ekonomika politike Srbije u 2017. godini*, Ekonomski fakultet, Beograd, 11-39.
- [4] Veselinović, P. [2010], *Ekonomija*. Univerzitet Singidunum, Beograd, 285-296.
- [5] Vrežina S. [2017]. Kompleksnost regulative poreza na dodatu vrednost kao izvor kreativnog računovodstva – praktični aspekti. *Škola biznisa*, broj 2, 189-203.
- [6] Karolak, A. [2012]. Adaptation process of a polish tax law to european union norms harmonization of a value added tax. *Economics & Sociology*, 4(1): 54-63.
- [7] Kalaš, B., Milenković, N. [2017]. Uloga poreza na dodatu vrednost u ekonomiji Srbije. *Ekonomika*, 63(2), 69-78.
- [8] Kalaš, B. Milošević, S. [2015]. Fiskalna politika i fiskalni tokovi u Republici Srbiji. *Poslovna ekonomija*, 2 (9), 213-234.
- [9] Kovačević, L. [2017]. Srbija na korak bliže evropskom PDV. *Megatrend revija*, 14(2), 209-222.
- [10] Labus, M., [2016]. Od fiskalnog prilagođavanja ka fiskalnoj optimizaciji. *Ekonomika preduzeća*, 64(1-2), 37-51.
- [11] Narodna skupština. *Zakon o porezu na dodatu vrednost*. „Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 84/04, 86/04, 61/05, 61/07, 93/12, 108/13, 68/14 – dr. zakon, 142/14, 83/15, 108/16, 113/17.
- [12] Ministarstvo finansija [2018]. *Bilten javnih finansija 2017*, broj 160, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [13] Ministarstvo finansija [2017]. *Bilten javnih finansija 2016*, broj 148, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [14] Ministarstvo finansija [2016]. *Bilten javnih finansija 2015*, broj 136, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [15] Ministarstvo finansija [2015]. *Bilten javnih finansija 2014*, broj 124, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [16] Ministarstvo finansija [2014]. *Bilten javnih finansija 2013*, broj 112, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [17] Ministarstvo finansija [2013]. *Bilten javnih finansija 2012*, broj 100, dostupno na www.mfin.gov.rs

- [18] Ministarstvo finansija [2012]. Bilten javnih finansija 2011, broj 88, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [19] Ministarstvo finansija [2011]. Bilten javnih finansija 2010, broj 76, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [20] Ministarstvo finansija [2010]. Bilten javnih finansija 2009, broj 64, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [21] Ministarstvo finansija [2009]. Bilten javnih finansija 2008, broj 52, dostupno na www.mfin.gov.rs
- [22] Petrović, D., Radonjić, S., & Lacković, D. [2015]. Uspostavljanje održive stabilnosti javnih finansija Srbije – od smanjenja plata i penzija do smanjenja utaje PDV-a. *Vojno delo*, 67(2), 207-242.
- [23] Popović D. [2012]. Poresko pravo. Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu, 431-471.
- [24] Popović, D. [2015]. Usklađivanje pravila o mestu pružanja usluga u srpskom zakonu o porezu na dodatu vrednost sa poreskim pravom Evropske unije u funkciji fiskalne konsolidacije. *Finansije*, 1-6/15, 76-89.
- [25] Poreska uprava [2018]. Porez na dodatu vrednost. dostupno na: <http://www.poreskauprava.gov.rs>
- [26] Radičić M., Raičević B. [2011]. Javne finansije – teorija i praksa. *Data status*, 1-284.